

Банки-учасники зазначеного проекту:

АТ «Укрексімбанк»
АБ «УКРГАЗБАНК»
ПАТ «ПУМБ»
ПАТ КБ «ПРАВЕКС-БАНК»
ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»
ПАТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»
ПАТ «Банк Кредит Дніпро»
ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»
АТ «УкрСиббанк»
ПАТ «КРЕДИТВЕСТ БАНК»

**Найкращі практики провідних банків України з питань
фінансового моніторингу**

м. Київ, 2017р.

Мета цього документу - довести до широкого загалу української банківської спільноти:

- найкращі приклади застосування норм чинного законодавства України;
- досвід відомих європейських банків в частині застосування ризик-орієнтованого підходу під час виконання своїх обов'язків у сфері запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
- міжнародні норми та підходи щодо їх практичної імплементації.

Варто наголосити, що основним підґрунтям побудови ефективної внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу має стати ризик-орієнтований підхід, який дозволить мінімізувати ризики банку, а його застосування у повсякденній роботі - уникати та не допустити залучення банківських послуг до проведення схемних операцій.

При цьому слід розуміти, що при застосуванні ризик-орієнтованого підходу зміст превентивних заходів, що вживаються банком, має превалювати над їх формою.

Кожен з банків може долучитись до даного проекту шляхом:

- надання запитань/тем, які б на його думку доцільно було б освітити у подібних практиках;
- поділитись своїм власним досвідом;
- надання пропозицій стосовно покращення порядку доведення до банківської спільноти найкращих практик та їх застосування у повсякденній роботі;
- з будь-яких інших питань, пов'язаних з фінансовим моніторингом.

Перелік скорочень, наведених у документі

Закон про запобігання	Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»
Закон про банки	Закон України «Про банки і банківську діяльність»
Положення № 417	Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 26.06.2015
Положення № 346	Положення про порядок здійснення банками аналізу та перевірки документів (інформації) про фінансові операції та їх учасників, затверджене постановою Правління Національного банку України від 15.08.2016 № 369
КБВ	кінцевий бенефіціарний власник (контролер)
ЄДР	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань
FATF	Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering)
ВК/ФТ	легалізація (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення
ПВК/ФТ	запобігання та протидія легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення
ПЕП	національний, іноземний публічний діяч, діяч, який виконує політичні функції в міжнародних організаціях, особа близька або пов'язана з публічним діячем

I. Рекомендації стосовно випадків, в яких необхідно отримувати від клієнтів документи стосовно джерел походження коштів

- Пункт 72 розділу V Положення № 417 Перелік документів/інформації, їх обсяг, які необхідні банку для здійснення аналізу щодо джерел походження коштів, визначається банком у внутрішніх документах із застосуванням ризик-орієнтованого підходу.
- Підпункт 16¹ пункту 2 розділу I Положення № Застосування ризик-орієнтованого підходу дозволяє банкам самостійно визначати перелік документів/інформації, їх обсяг для

різних категорій клієнтів, різних типів фінансових операцій, продуктів/послуг в залежності від визначених банком ризиків.

Обсяг інформації за такими документами повинен бути достатнім для розуміння банком реальних фінансових можливостей клієнта проводити операції на відповідні суми.

Базовим документом для банку є опитувальник клієнта-фізичної особи, який, як правило, містить інформацію, необхідну для здійснення аналізу щодо джерел походження коштів та реальних можливостей клієнта проводити операції на відповідні суми (наприклад, місце роботи, посада, розмір доходу за основним місцем роботи, ведення професійної діяльності, наявність рухомого і нерухомого майна тощо).

Якщо банк, проаналізувавши надані клієнтом дані, з'ясував, що рівень його доходів (реальні фінансові можливості) достатній для проведення фінансової операції на відповідну суму, та ризик використання банку з метою ВК/ФТ є низьким, банк не вимагає від клієнта інших документів/інформації.

Якщо банк, опрацювавши наявну інформацію, виявив невідповідність розміру доходів клієнта сумі фінансової операції, яку він ініціює, тобто фінансова операція не відповідає фінансовому стану (оцінці фінансового стану) та/або змісту діяльності клієнта, то банк запитує у клієнта додаткові документи, достатні для повного розуміння банком фінансових можливостей клієнта проводити фінансову операцію на відповідну суму.

Стосовно клієнтів з високим рівнем ризику, зокрема, публічних діячів, близьких або пов'язаних з публічними діячами осіб, клієнтів, щодо яких рівень ризику змінений на високий, або стосовно яких у банку виникли підозри, банк також вживає заходів для з'ясування джерел походження коштів/активів відповідно до вимог законодавства з використанням зазначених вище документів

Позитивна практика

Негативна практика

Ситуативний приклад 1

До банку А звернулася фізична особа Х з метою здійснення переказу коштів як оплата за авто на рахунок автосалону на суму, що є меншою, наприклад, 450 тис.грн. Інформація, зазначена клієнтом в опитувальнику, є достатньою для встановлення реальних можливостей клієнта та джерел походження коштів. У цьому випадку банк не вимагає у клієнта додаткових документів/інформації щодо джерел походження

Ситуативний приклад 1

До відділення Банку Б звернулася фізична особа К з метою внесення готівки на свій поточний рахунок на суму 450 тис.грн. За інформацією наявною в банку, єдиним джерелом доходів клієнта є заробітна плата у розмірі 15 тис.грн. Клієнт повідомив працівника відділення банку щодо подальших намірів здійснити оплату за автомобіль та запропонував прийняти

коштів за умови відсутності підозр.

Отже, банком здійснено всі достатні дії щодо встановлення джерел походження коштів клієнта.

Ситуативний приклад 2

До Банку В звернулася фізична особа У з метою здійснення переказу коштів як оплата за авто на рахунок автосалону на суму, наприклад, 420 тис.грн. В опитувальнику клієнт зазначив, що він є студентом, єдиним джерелом доходів якого є щомісячна стипендія у розмірі 1,1 тис.грн.

Банк В для встановлення джерел походження коштів запитав у клієнта додаткові документи/інформацію. В результаті отриманих пояснень Банк В з'ясував, що кошти належать матері клієнта, яка нещодавно продала квартиру за 700 тис.грн. Для підтвердження такої інформації Банком В була отримана від клієнта копія договору купівлі-продажу нерухомості та копія свідоцтва про народження як підтвердження родинного зв'язку між клієнтом та продавцем нерухомості.

Отже, банком здійснено всі достатні дії щодо встановлення джерел походження коштів клієнта.

Ситуативний приклад 3

Фізична особа Z, яка є клієнтом Банку Д вже більше року, ініціювала платіж у сумі близько 1,3 млн.грн. з метою оплати нерухомості. В банку наявна інформація щодо фінансового стану клієнта (клієнт більше року входить до керівного складу компанії, яка користується продуктом Банку В «Зарплатний проект», щомісячно отримує на свій рахунок заробітну плату у розмірі близько 100 тис.грн.). На підставі наявної інформації Банк В дійшов висновку про її достатність для підтвердження фінансових можливостей клієнта

додаткові документи, які підтверджують джерела походження коштів. Проте працівник відділення відповів, що додаткові документи не є необхідними.

Через 2 дні клієнт ініціював проведення платежу за автомобіль у розмірі 450 тис.грн. Головний офіс банку відмовив клієнту у проведенні операції посилаючись на те, що у банку відсутня інформація про джерела походження коштів, що розміщені на клієнта.

Отже, аналіз документів з метою встановлення джерел походження коштів коштів був здійснений працівником відділення формально.

Ситуативний приклад 2

Група фізичних осіб звернулася до Банку Г з метою розміщення на депозит грошових коштів у сумах від 20 до 50 тис. доларів США. Під час процедури встановлення ділових відносин та отримання інформації з метою вивчення клієнтів клієнтський менеджер бачив, як інша фізична особа консультувала потенційних клієнтів, щодо заповнення опитувальника (місця роботи, посади, розміру доходу, наявності активів тощо). Після заповнення необхідних документів вказана фізична особа видала кожному з потенційних клієнтів необхідну суму коштів для внесення в касу банку.

Приклад свідчить про свідоме ігнорування працівником банку своїх посадових обов'язків та, як результат, сприяння можливому залученню банку до ВК/ФТ та ризикової діяльності.

Ситуативний приклад 3

Фізична особа L, яка є клієнтом Банку Е вже більше року, ініціювала платіж на суму близько 800 тис.грн. з метою оплати нерухомості. Клієнт L є працівником компанії, яка користується продуктом Банку Е «Зарплатний проект»). Банк, не вивчаючи розмір щомісячних надходжень на рахунок, дійшов висновку, що самого факту наявності у клієнта рахунку, на який надходить зарплатня, достатньо для підтвердження фінансових можливостей

здійснити таку операцію.

Отже, банком здійснено всі достатні дії щодо встановлення джерел походження коштів клієнта.

Ситуативний приклад 4

Фізична особа М, яка є клієнтом Банку Ж кілька років, ініціювала операцію з розміщення коштів на вкладному рахунку на суму, наприклад, 1,8 млн. грн. В банку наявна інформація щодо фінансового стану клієнта (клієнт кілька років входить до керівного складу відомої компанії, в опитувальнику зазначено розмір його доходу за місцем роботи). На підставі наявної інформації Банк В дійшов висновку про її достатність для підтвердження фінансових можливостей клієнта здійснити таку операцію.

Отже, банком здійснено всі достатні дії щодо встановлення джерел походження коштів клієнта.

клієнта здійснити таку операцію, і не здійснив аналіз достатності суми коштів для проведення такої операції та забезпечення поточних витрат особи.

Отже, банком не забезпечено вжиття достатніх заходів щодо встановлення джерел походження коштів клієнта.

Ситуативний приклад 4

Фізична особа N, яка є клієнтом Банку З, ініціювала операцію з розміщення коштів на вкладному рахунку на суму, наприклад, 500 тис.грн. Наявна в банку інформація щодо фінансового стану клієнта, дає змогу зробити висновок щодо наявності фінансових можливостей клієнта здійснити зазначену операцію без отримання додаткових документів/інформації.

Протягом місяця клієнт кілька разів здійснював операції з розміщення коштів на вкладному рахунку. Загальний обсяг розміщених клієнтом N коштів значно перевищив розмір його реальних фінансових можливостей (відповідно до наявної у Банка З інформації в результаті здійсненої попередньої оцінки.

Банк З не звернувся до клієнта для отримання додаткових документів/інформації.

Отже, банком не здійснено всіх достатніх дій щодо встановлення джерел походження коштів клієнта.

II. Аналіз і перевірка документів (інформації) про фінансову операцію (намір здійснення фінансової операції) та її учасників

➤ Положення № 369

Основне, на що мають бути направлені зусилля банку під час здійснення аналізу, це самостійне виявлення (з урахуванням ризик-орієнтованого підходу) та недопущення здійснення операцій, які містять ризики. З цією метою Національний банк України розробив та надав банкам для використання інструменти, за допомогою яких банк може відшукати такі операції та, ретельно проаналізувавши їх, дійти висновку про наявність/відсутність ризику та прийняти рішення про можливість проведення тієї чи іншої операції клієнта.

Одним із таких інструментів, зокрема, є індикатори.

Аналіз має бути ефективним, поглибленим, ретельним,

всеохоплюючим, неформальним та направленим на розуміння банком суті та мети операції, а також виявлення підозрілих, негативних, недостовірних або удаваних ознак.

Банк має право витребувати у клієнта документи і відомості, які необхідні йому для з'ясування, зокрема:

- суті та мети фінансової операції;
- інформації про учасників фінансової операції, їх діяльність та ділову репутацію;
- відповідності суті фінансової операції змісту діяльності її учасників;
- економічної доцільності (сенсу) такої фінансової операції;
- достатності реальних фінансових можливостей проводити (ініціювати) фінансову операцію на відповідну суму;
- джерел походження коштів (активів);
- кінцевих бенефіціарних власників учасників фінансової операції (КБВ), у тому числі відсутності підстав уважати, що вони використовують агентів, номінальних утримувачів (номінальних власників) або посередників з метою приховування КБВ;

Водночас, якщо банк, проаналізувавши наявні у нього документи (інформацію), що є підставою для здійснення операції, дійде висновку про відсутність підозри, то додаткове отримання від клієнта документів із встановленого НБУ переліку може бути не обов'язковим.

При цьому, щодо заходів по встановленню банком КБВ учасників операції слід керуватися таким.

Банк має обов'язково встановити **КБВ клієнта** відповідно вимог Закону про запобігання та міжнародних рекомендацій.

Також, за наявності наміру клієнта здійснити реєстрацію кредитного договору/договору позики в іноземній валюті від нерезидента банк має обов'язково встановити **КБВ нерезидента-нового кредитора**, що є необхідною вимогою для здійснення такої реєстрації.

Щодо інших операцій, то встановлення **КБВ контрагента** не повинно бути самоціллю. Водночас, така інформація може допомогти банку зрозуміти мету операції з урахуванням взаємовідносин, які склалися між її учасниками, та дійти обґрунтованого висновку про наявність/відсутність ризику. Для цього банк може використовувати будь-які джерела отримання інформації, які він визнає достовірними та надійними, зокрема:

- з публічних джерел, у тому числі, з мережі Інтернет (наприклад, з офіційного сайту контрагента, з сайтів, які містять інформацію стосовно реєстру юридичних осіб/компаній тієї чи іншої країни);
- безпосередньо від клієнта банку;

- від інших осіб (у визначених законодавствах випадках).

Позитивна практика

Ситуативний приклад 1

Банк зібрав інформацію за всіма заходами, які включає аналіз, окрім інформації щодо КБВ контрагента з причин відсутності в публічних джерелах та у клієнта такої інформації. Якщо банк впевнився, що фінансова операція є прозорою, зрозумілою, не викликає підозр, зокрема, щодо її суті, мети, економічної доцільності, джерел походження коштів та фінансових можливостей клієнта, він складає обґрунтований висновок, в якому, зокрема, фіксує, що незважаючи на те, що КБВ контрагента не встановлені, ризики в такій операції відсутні.

Висновок: така практика є позитивною та свідчить про досягнення мети здійснення аналізу.

Негативна практика

Ситуативний приклад 1

Банк зібрав інформацію за всіма заходами, які включає аналіз. При цьому, відомо, що фінансова операція здійснюється на підставі договору відступлення/переведення права вимоги на користь іншого контрагента на безоплатній основі, а інформація щодо КБВ контрагентів міститься в листі, який надав клієнт. Тобто, формально є всі документальні підтвердження, на підставі яких банк оформив позитивний висновок та здійснив операцію клієнта.

Зазначаємо, що проведених банком заходів недостатньо. Для розуміння мети операції необхідно було з'ясувати, зокрема, взаємовідносини, які склалися між її учасниками, а також виключити факт укладання удаваної угоди. За таких умов банк перед складанням висновку мав би:

- докласти максимальних зусиль з метою встановлення та перевірки реальних КБВ учасників операції, а не обмежуватися лише інформацією, яку клієнт зазначив у листі;
- здійснити поглиблене вивчення учасників фінансової операції, їх діяльності та ділової репутації;
- встановити можливі зв'язки між учасниками операції;
- проаналізувати причини та економічну доцільність відступлення/переведення права вимоги, особливо за умов безоплатної передачі таких прав;
- перевірити уникнення законодавчо встановлених обмежень за допомогою ймовірного укладання удаваної угоди тощо.

Висновок: така практика є негативною у зв'язку з тим, що вона не дає змоги виявити всі ризики, які містить операція, та свідчить про

III. Встановлення кінцевого бенефіціарного власника (КБВ)

➤ ст. 9 Закону про запобігання

➤ ст.64 Закону про банки

➤ розділ V Положення №417

Встановлення КБВ під час ідентифікації та верифікації клієнта - юридичної особи передбачене не тільки українським законодавством, а є також однією з найважливіших складових процедури належної перевірки клієнта відповідно до рекомендацій FATF.

Важливо підкреслити, що в результаті вжиття заходів з вивчення клієнта банк має встановити дані саме реального КБВ, а не фізичних осіб, які мають формальне право на 25 чи більше відсотків статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі, але є агентами, номінальними утримувачами (номінальними власниками / номінальними акціонерами) або тільки посередниками щодо такого.

Міжнародними стандартами з імплементації заходів з ПВК/ФТ¹ передбачено, що **фінансова установа повинна визначити КБВ та вжити відповідних заходів з перевірки його особи таким чином, щоб вона була переконана в тому, що вона знає, хто є КБВ.**

Ця інформація є критично важливою для розуміння та вірної оцінки банком потенційних ризиків ВК/ФТ, притаманних діловим відносинам з відповідним клієнтом, з метою вжиття на основі ризик-орієнтованого підходу належних заходів обачливості та недопущення використання своїх послуг для ВК/ФТ.

Відсутність адекватної, точної та своєчасної інформації про КБВ полегшує ВК/ФТ, маскуючи:

- особу відомих або підозрюваних злочинців;
- справжню мету відкриття рахунку або майна, що належить юридичній особі, та/або
- джерело та мету використання коштів або майна, пов'язаних з юридичною особою.

Зазвичай, інформація про КБВ приховується шляхом використання:

- компаній-оболонки (які можуть бути створені за різними формами структури власності), особливо у випадках залучення іноземних структур власності, що розпорюшуються по різним юрисдикціям (зокрема, з офшорним статусом);
- складних багаторівневих структур власності та контролю із залученням великої кількості юридичних осіб;
- акцій на пред'явника та ордерів на них;
- юридичних осіб в якості директорів;
- офіційних номінальних акціонерів та директорів, де ідентифікаційні дані про номінатора (особи, що

¹ Зокрема, 10-та рекомендація FATF, Керівництво FATF з прозорості та бенефіціарного володіння (жовтень 2014), Керівні принципи із забезпечення надійного управління ризиками, пов'язаними з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, Базельського комітету з питань банківського нагляду (червень 2017)

уповноважує діяти від свого імені), який є реальним КБВ, не розкриті;

- неофіційних номінальних акціонерів та директорів, таких як члени сім'ї та пов'язані особи;
- трастів та інших правових механізмів, які дозволяють розділити законну власність і фактичну власність на активи;
- посередників при заснуванні юридичних осіб, включаючи професійних посередників.

З метою встановлення КБВ банк має використовувати надійні джерела інформації, керуючись під час їх вибору ризик-орієнтованим підходом. Джерелом інформації про КБВ може бути:

- інформація, отримана від клієнта, зокрема, у вигляді належним чином засвідчених копій офіційних документів (наприклад, трастових декларацій), що містять інформацію про реального/реальних КБВ;
- інформація, отримана у вигляді листа, складеного та засвідченого належним чином клієнтом/власником істотної участі клієнта/реальним КБВ клієнта;
- інформація, отримана з державних реєстрів, які містять інформацію про КБВ (при цьому важливо також враховувати існуючу проблематику наявності в ЄДР не завжди достовірної інформації про КБВ щодо значної кількості юридичних осіб);
- інформація, отримана від інших банків;
- інші джерела (аудиторські звіти, комерційні бази тощо).

Грунтуючись на ризик-орієнтованому підході, банку доцільно враховувати та аналізувати інформацію про КБВ, що міститься у відкритих джерелах, якщо вона відрізняється від попередньо отриманої інформації під час ідентифікації та верифікації.

В такому випадку банку не рекомендується покладатися виключно на раніше зібрану інформацію щодо КБВ, а вжити поглиблених заходів з її перевірки, використовуючи альтернативні джерела.

Позитивна практика

Ситуативний приклад 1

Дочірня компанія підприємства із світовим ім'ям звернулася до банку з метою відкриття рахунку.

Банком отримана у опитувальнику інформація про відсутність КБВ.

З метою перевірки достовірності цього факту банк здійснив пошук інформації в публічних

Негативна практика

Ситуативний приклад 1

До банку звернулася уповноважена особа клієнта-юридичної особи для відкриття рахунку.

За інформацією, наданою клієнтом в опитувальнику, з'ясовано, що клієнт планує здійснення розрахункових операцій, в т.ч. з оплати експорту чорного металу, у великих обсягах та зазначив основними контрагентами

джерелах, та з'ясував, що акції даного підприємства торгуються на відомій фондовій біржі, і жодного акціонера, який володіє 25 відсотків акцій та більше немає. Банк задовільнився отриманою інформацією, та відкрив рахунок клієнту.

Ця практика є позитивною, оскільки банк отримав достатнє підтвердження прозорості структури власності клієнта з достовірних джерел.

Ситуативний приклад 2

Банк під час ідентифікації та верифікації клієнта-юридичної особи, що планує відкриття рахунку з подальшим здійсненням розрахункових операцій у великих обсягах, отримав інформацію про відсутність КБВ у вигляді опитувальника, засвідченого директором, з додатком у вигляді схематичного зображення структури власності, що відповідає інформації, розміщеній в ЄДР.

Враховуючи багаторівневу структуру власності за участі декількох іноземних юрисдикцій, банк вжив додаткових заходів для її перевірки шляхом скринінгу відкритих публічних джерел. За результатами пошуку були виявлені публікації, що пов'язували відомого бізнесмена з даною юридичною особою та визначали саме його КБВ, а також залучення даного бізнесмена до рейдерських схем, та наявність щодо інших підприємств, які пов'язували з бізнесменом, кримінальних проваджень за розкрадання державних коштів.

За результатами оцінки ризику банк відповідно до своїх внутрішніх процедур прийняв рішення про відмову клієнту у встановленні ділових відносин, оцінюючи ризик майбутніх ділових відносин як неприйнятно високий.

Ця практика є позитивною, оскільки банк врахував всі критерії під час оцінки ризику та

підприємства, більшість з яких є державними.

Клієнт також зазначив у опитувальнику, що КБВ є громадянин Белізу (інформація відповідала розміщеній в ЄДР).

Банк задовільнився отриманою інформацією та відкрив рахунок такій юридичній особі.

Ця практика є негативною, оскільки банк проігнорував факт наявності індикаторів підвищеного ризику (великий обсяг операцій, пов'язаних із закупівлею металу у державних підприємств з подальшим експортом за кордон; КБВ є громадянином, загальновідомої завдяки розповсюдженій практиці використання номінальних акціонерів та директорів).

Ситуативний приклад 2

Банк під час ідентифікації та верифікації клієнта-юридичної особи, що планує відкриття рахунку для здійснення господарської діяльності, отримав структуру власності, яка свідчила про наявність 11 власників-фізичних осіб з частками капіталу у розмірі, що не перевищує 10% (т.з. «футбольна команда»).

Банк задовільнився отриманою інформацією та відкрив рахунок, хоча в публічних джерелах була наявна низка публікацій про належність цієї юридичної особи дружині національного публічного діяча, а також негативна інформація щодо причетності до схем конвертації безготівкових коштів у готівку.

Ця практика є негативною, оскільки банк проігнорував факт наявності індикаторів підвищеного ризику (очевидне застосування механізму «розпорошення» частки) та не вжив заходів з перевірки інформації, використовуючи альтернативні джерела, що в т.ч. призвело до невстановлення факту наявності зв'язків з публічною особою.

продемонстрував помірний рівень ризик-апетиту.

Ситуативний приклад 3

До банку звернулася уповноважена особа клієнта-юридичної особи для відкриття рахунку та зазначила у опитувальнику інформацію про відсутність КБВ.

В результаті аналізу інформації, отриманої за результатами ідентифікації та верифікації, банк дійшов висновку про її недостатність (клієнт зазначив тільки інформацію про свою материнську компанію, зареєстровану в США, в ЄДР також розміщена інформація про відсутність КБВ, іншої інформації про структуру власності банк у інших джерелах, включаючи публічні, не знайшов.

Тому банком були проведені переговори з клієнтом та роз'яснені йому норми законодавства, згідно з якими банк отримує інформацію про КБВ, який не може бути юридичною особою, або обґрунтоване підтвердження факту відсутності такого КБВ.

Клієнт з метою отримання необхідної інформації звернувся до материнської компанії та отримав лист із вичерпною інформацією про структуру власності, яка обґрунтувала факт відсутності КБВ, та надав його копію разом із супровідним листом до банку.

Ця практика є позитивною, оскільки банк за відсутності іншої інформації щодо КБВ в публічних джерелах запитав додаткових відомостей у клієнта.

Ситуативний приклад 4

Банк отримав від юридичної особи, яка є відомим виробником взуття, пакет документів з метою відкриття поточного рахунку.

З'ясовано, що:

- клієнт планує здійснювати операції, пов'язані із оплатою сировини та отримувати кошти від партнерів за продаж своєї продукції

Ситуативний приклад 3

Банк під час ідентифікації та верифікації клієнта-відомого медіахолдингу, що планує відкриття рахунку з подальшим здійсненням розрахункових операцій у великих обсягах, отримав інформацію у вигляді опитувальника про наявність власника із часткою у розмірі 100%, який не був відомий широкому загалу.

Водночас під час процедури залучення такого клієнта на обслуговування до банку, менеджеру банку стало відомо, що медіахолдинг реально належить скандально відомому бізнесмену. Але він вирішив задовільнитися формальним підходом та не вживати додаткових заходів з перевірки такої інформації та відкрив рахунок на підставі отриманого від клієнта опитувальника.

Така практика є негативною з огляду на наявність інформації, що свідчила про високу вірогідність використання юридичною особою номінального власника.

- КБВ є громадянкою Кіпру (відповідає розміщеній інформації в ЄДР)

З метою спростування факту того, що КБВ є номінальним, банк здійснив скринінг відкритих джерел, за результатами якого встановлено, що КБВ є директором та акціонером ще більш, ніж в 20 компаніях. Проаналізувавши отриману інформацію, банк оцінив високим очевидний ризик того, що зазначений КБВ є номінальним, тому не задовільнився отриманою інформацією та запитав підтвердні документи щодо структури власності, та витребував надати письмове підтвердження, що КБВ не укладав трастових декларацій.

У відповідь клієнт надав копії необхідних документів, зокрема трастових декларацій, на підставі яких був визначений реальний КБВ громадянин України.

Ця практика є позитивною, тому що банк, враховуючи індикатори, що свідчили про ризик встановлення формального КБВ, вжив поглиблених заходів щодо встановлення КБВ

Ситуативний приклад 5

З метою розміщення депозиту на значну суму до банку звернувся клієнт – юридична особа, який зазначив у опитувальнику про відсутність КБВ (що відповідає інформації в ЄДР), не надаючи письмових обґрунтувань /підтверджень такого факту, але усно називаючи дані реального КБВ.

Банк перевіряв отриману інформацію в публічних джерелах та раніше придбаній комерційній базі та отримав її підтвердження, після чого документуючи результати вжитих заходів надав дозвіл на розміщення депозиту.

Ця практика є позитивною з огляду на вжиття банком належних заходів з метою встановлення реального КБВ та перевірки такої інформації за допомогою надійних джерел.

- ч.5 ст. 6 Закону про запобігання
- п.50-51 розділу V Положення №417

З'ясування джерел походження статків та коштів клієнтів, які є ПЕП, є однією з найважливіших складових процедури належної перевірки клієнта відповідно до рекомендацій FATF.

Банк у випадках, визначених законодавством, здійснює відповідні заходи щодо з'ясування джерел походження статків та коштів клієнтів, які є ПЕП.

При цьому банк:

- 1) до встановлення ділових (договірних) відносин, відкриття рахунку здійснює відповідні заходи щодо з'ясування джерел походження статків та коштів клієнта;
- 2) протягом ділових відносин – переважно вживає заходів щодо встановлення джерел походження коштів клієнта (у разі здійснення протягом ділових відносин фінансових операцій на суми, що в загальному обсязі значно перевищують розмір коштів, джерела яких банком були з'ясовані на етапі встановлення ділових відносин).

Перелік необхідної інформації, у тому числі інформації, яка є публічною (відкритою), та/або додаткових документів, у тому числі офіційних документів, що можуть використовуватися для аналізу мають бути достатніми для розуміння банку про джерела походження статків та коштів.

Для уникнення формального підходу до аналізу інформації (документів) банк використовує не лише інформацію з офіційних джерел (наприклад, декларацію), а також докладає належних зусиль щодо отримання актуальної інформації на відповідний момент, яка дасть змогу виконати вимоги законодавства у сфері ПВК/ФТ.

Банк для більш чіткого та повного розуміння джерел походження статків та коштів може керуватися наведеними у керівництві Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) щодо публічних осіб визначеннями:

“джерело статків” – це походження всього статку ПЕП (тобто всіх активів). Ця інформація зазвичай відображає дані про те, який статок клієнта, і яким чином ПЕП його здобула. І хоча у фінансових установах можливо і відсутня інформація про активи, якими вони не займаються, однак, все одно можливо отримати необхідну інформацію із комерційних баз даних та з інших відкритих джерел;

“джерело коштів” – це походження певних коштів або активів, які є предметом ділових відносин між ПЕП і фінансовою установою (наприклад, інвестовані грошові

кошти, кошти, зараховані на депозит, або які перераховуються під час ділових відносин). Зазвичай відповідну інформацію легко отримати, але не слід обмежуватися лише поняттям того, з якої фінансової установи вони були перераховані. Отримана інформація повинна бути змістовною, та визначати походження або підставу їх набуття.

Позитивна практика

Ситуативний приклад 1

Під час проведення клієнтом, який є ПЕП, готівкових фінансових операцій на великі суми, Банк аналізує наявну (отриману у клієнта) інформацію/документи щодо джерел походження таких коштів, та у разі недостатності - оперативно запитує додаткову інформацію/документи або використовує право отримання інформації з інших джерел, зокрема, публічних, що на розуміння банку потрібні для здійснення відповідного аналізу.

Банк здійснив достатньо заходів для повного розуміння джерел походження готівкових коштів.

Ситуативний приклад 2

Клієнт, який має відкритий поточний рахунок в банку, є близькою особою ПЕП. Він ініціює проведення фінансової операції щодо купівлі частки у підприємстві (60 відсотків) на загальну суму 2 млн.грн. Банк з метою підтвердження джерел статків звернувся із запитом до клієнта і отримав пояснення, що ці кошти він отримав від батька, який є ПЕП. Банк додатково здійснив заходи щодо аналізу інформації з публічних джерел про батька - ПЕП для встановлення інформації щодо походження його статків. Додатково банком було отримано копію декларації ПЕП і лист клієнта із підтвердженням факту отримання коштів у зазначеному розмірі.

За результатами аналізу вищезазначеної інформації і документів банк встановив що ПЕП до початку виконання публічних функцій здійснював активну підприємницьку діяльність і володів корпоративними правами підприємства з високою прибутковістю.

Негативна практика

Ситуативний приклад 1

Банк під час проведення клієнтом, який є ПЕП, готівкових фінансових операцій на великі суми, задовільнився отриманою від клієнта – ПЕПа інформацією в опитувальнику щодо наявних у нього активів, нерухомості тощо, без зазначення наявних готівкових /безготівкових коштів, або інформації про постійні високі прибутки.

Отже, банк не здійснив заходів для отримання інформації/документів щодо джерел походження таких коштів, що на розуміння банку потрібні для здійснення відповідного аналізу.

Ситуативний приклад 2

Клієнт, пов'язаний з ПЕП, звернувся до банку з метою відкриття депозитного рахунку для розміщення 7 млн.грн. Банк отримав документи, що відображали лише джерела походження статків станом на дату 5 років тому, та в усному порядку отримав інформацію, що ці кошти були надані в якості подарунку від ПЕП. Банк задовільнився отриманими поясненнями і надав дозвіл на прийняття на обслуговування такого клієнта та проведення фінансової операції з розміщення зазначених готівкових коштів на депозит того ж дня.

В цьому випадку банк не здійснив достатніх заходів для отримання інформації/документів щодо джерел походження таких готівкових коштів, а саме не отримав підтвердження фінансових можливостей особи дарувальника (ПЕП) щодо таких обсягів готівкових коштів.

Висновок банку про фінансову спроможність клієнта ґрунтується на підставі аналізу інформації за такими документами, що є достатнім для розуміння банку про джерела походження коштів та статків ПЕП (задекларований обсяг заощаджень на банківських рахунках та в готівковій формі, що накопичені протягом здійснення підприємницької діяльності).

Банк здійснив достатньо заходів для повного розуміння джерел походження коштів.

V. Поглиблена перевірка клієнта

- ст. 6, 9 Закону про запобігання
- пп. 55, 60 Положення №417

У визначених законодавством випадках банк як суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний провести поглиблену перевірку клієнта (наприклад, стосовно клієнтів високого ризику/неприйнятно високого ризику, в разі виникнення сумнівів у достовірності чи повноті наданої інформації, на підставі якої здійснювалась ідентифікація, верифікація та/або вивчення клієнта тощо).

Приклади заходів, що можуть вживатися банком при поглибленій перевірці клієнта:

- 1) отримання більшого обсягу інформації про клієнта:
 - щодо КБВ та/або структури власності клієнта, репутації клієнта та/або його КБВ з метою визначення ризиків, пов'язаних із встановленням ділових відносин з відповідним клієнтом. Наприклад:
 - пошук інформації щодо членів сім'ї та близьких бізнес-партнерів;
 - пошук інформації щодо минулої та теперішньої ділової діяльності клієнта або його КБВ;
 - пошук негативної інформації у ЗМІ;
 - проведення збору додаткової інформації про клієнта третіми особами (в тому числі щодо зв'язку клієнта з іноземними юрисдикціями).
 - шляхом використання декількох надійних джерел для перевірки особи клієнта та КБВ клієнта;
 - щодо очікуваної мети та характеру ділових відносин з клієнтом, з метою проведення оцінки ризику клієнта. Наприклад:
 - кількість, обсяг та періодичність операцій, які будуть проводитись за рахунком клієнта з метою виявлення відхилень, які можуть викликати підозру. У деяких випадках така інформація може потребувати документального підтвердження;
 - причини зацікавленості клієнта у конкретному продукті чи послугі;
 - очікувані напрямки руху коштів з рахунку клієнта;
 - зміст діяльності клієнта або його КБВ з метою кращого

- розуміння мети і характеру майбутніх ділових відносин.
- 2) покращення якості інформації про клієнта/КБВ клієнта, яка отримується з метою ідентифікації та вивчення шляхом:
- встановлення вимоги щодо здійснення першої операції по рахунку клієнта із використанням рахунку такого клієнта, відкритого в іншому банку;
 - перевірки законності джерел походження коштів та активів клієнта та їх відповідності наявній в банку інформації про клієнта та зміст його діяльності.
- 3) збільшення частоти проведення уточнення інформації про клієнта з метою управління ризиками та виявлення операцій, які потребують підвищеної уваги, шляхом:
- збільшення частоти уточнення інформації про клієнта, щоб переконатися, що ризик клієнта не змінився та залишається підконтрольним;
 - отримання дозволу керівництва на встановлення/підтримання ділових відносин з метою забезпечення обізнаності керівництва щодо ризиків ВК/ФТ;
 - збільшення частоти та глибини аналізу операцій клієнта з метою виявлення нетипових чи неочікуваних операцій, які можуть викликати підозру у ВК/ФТ, в тому числі отримання інформації щодо напряму руху коштів або підтвердження економічної доцільності певних операцій.

VI. Нетипові операції

З метою управління ризиками ВК/ФТ, банку доцільно впровадити політики та процедури виявлення нетипових операцій або схем проведення операцій.

Приклади нетипових операцій:

- Операції на суми, що перевищують прогнози банку щодо даного клієнта, наявний досвід ділових відносин з таким клієнтом або подібних клієнтів;
- Операції з нетиповою або неочікуваною схемою проведення у порівнянні зі звичною діяльністю клієнта, звичними схемами операцій для подібних клієнтів, продуктів або послуг;
- Операції, схеми проведення яких занадто складні у порівнянні з подібними операціями, що проводяться подібними клієнтами, або в межах подібних продуктів чи послуг;
- Операції, схеми проведення яких є подібними до схем ВК/ФТ, описаних в типологічних дослідженнях.

Вищевказані операції слід розглядати як нетипові за умови, що банк не володіє інформацією про їх економічну доцільність або реальну мету, а відтак банку доцільно в таких випадках приймати рішення про проведення поглибленої перевірки клієнта.